

Spol in arheologija. Bibliometrična analiza Praistorije jugoslavenskih zemalja

© Vesna Merc

Ptuj

Izvleček Predstavljeni so izsledki bibliometrične analize petih zvezkov sintetičnega pregleda prazgodovine na ozemlju nekdanje Jugoslavije *Praistorija jugoslavenskih zemalja*. V ospredju analize so vprašanja razmerja med spoloma, in sicer tako na ravni avtorjev kakor tudi uporabljene referenčne literature. Rezultate avtorica interpretira s pomočjo primerjave s strukturo arheološke stroke po spolu v Jugoslaviji ob izidu analizirane publikacije.

Ključne besede bibliometrična analiza, študije spolov, arheološka stroka

"Statistics are central, the word comes from 'numbers for the state', if you wish to have policy, you have to have competent statistics. No statistics, no problem, no policy. You just get gestures. Statistics help identify problems and can monitor the effectiveness of remedies." Te besede Hilary Rose z univerze v Bradfordu začenjajo predstavitev dve leti trajajoče raziskave Evropske komisije o vlogi žensk v znanosti (She Figures 2003). Razmerje med spoloma v znanosti je analizirano po številnih kriterijih – kot zastopanost spolov med diplomanti, zaposlenimi raziskovalci v akademski sferi, v gospodarstvu in javni upravi, med dobitniki razpisanih raziskovalnih projektov, zastopanosti spolov v znanstvenih odborih ipd. Tovrstne raziskave so, kot nakazuje navedeni citat, v veliki meri usmerjene k opozarjanju na premajhno zastopanost žensk v sistemih odločanja ter spremljanju zastopanosti spolov v znanosti v daljšem časovnem obdobju. Takšna usmeritev je značilna tudi za bibliometrične analize zastopanosti spolov v znanstvenem publiciranju (Naldi in Vannini Parenti 2002a, 2002b). Na ravni Evropske unije so s stališča reprezentiranosti spolov bibliometrično analizirane predvsem naravoslovne serijske publikacije (Naldi in Vannini Parenti 2002a, 2002b). Razloge za tovrstno odločitev lahko najverjetneje iščemo v dejstvu, da so prav v naravoslovju ženske najšibkeje zastopane (She Figures 2003).

Tako kot na drugih področjih so bile v zadnjih desetletjih tudi v arheologiji izdelane tovrstne raziskave dosedanje znanstvene produkcije. Podobno kot na drugih področjih so bile tudi v arheologiji tovrstne raziskave povezane s kritikami na račun "moškosrediščnosti" stroke. Od srede osemdesetih let 20. stoletja dalje se je ob uveljavitvi arheologije spolov pojavila težnja po objektivnem analiziranju obstoječih struktur moči. Za to je bila pogosto uporabljena metoda bibliometrične analize arheoloških periodičnih publikacij s stališča reprezentiranosti spolov.

Abstract The results of a bibliometric analysis of the five volumes standard reference work on the prehistory on the territory of the former Yugoslavia, the *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, are presented. The analysis aims at questioning the gender relations, both regarding the authors and the reference publications cited. The results are interpreted by comparison with the gender structure of the archaeological communities in Yugoslavia at the time of the publication of the analysed work.

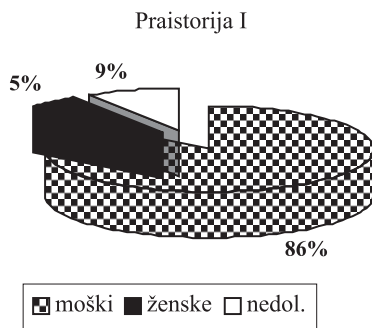
Keywords bibliometric analysis, gender studies, archaeological profession

Tovrstne analize so bile izvedene za nekaj ameriških arheoloških revij, npr. *Historical Archaeology in American Antiquity* (Victor in Beaudry 1992), pa tudi za številne evropske arheološke publikacije. Obravnavane so bile nemške revije *Germania*, *Prähistorische Zeitschrift*, *Archäologisches Korrespondenzblatt*, *Archäologische Informationen*, *Archäologie in Deutschland* (Noël Haidle in Owen 1998), italijanske *Bullettino di Paleontologia Italiana*, *Preistoria Alpina*, *Rivista di Scienze Preistoriche*, *Origini* (Levi 2001), poljske *Arheologia Polski*, *Wiadomości Archeologiczne*, *Sprawozdania Archeologiczne* (Janik in Zawadzka 1998) ter španski reviji *Ampurias* in *Archivo Español de Arqueología* (Díaz-Andreu 1998). Raziskave pa do sedaj niso zajele nekdanjih jugoslovanskih in tudi ne slovenskih arheoloških publikacij, zato je analiza, ki jo predstavljamo v nadaljevanju, v našem prostoru novost.

Metoda

Obširna bibliografija *Praistorije jugoslavenskih zemalja* (v nadaljevanju *Praistorija*) je bila izbrana za preprosto analizo načina citiranja po spolih zato, ker je bila v času izida – in tako je pravzaprav še danes – temeljno delo prazgodovinske arheologije v nekdanji Jugoslaviji. Izhajali smo iz predpostavke, da predstavlja na tem mestu zbrana bibliografija relevanten presek takratne jugoslovanske arheologije. Četudi v *Praistoriji* ni zbrana izključno bibliografija avtorjev iz nekdanjih jugoslovanskih republik, pa je Bakaršičeva bibliometrična analiza *Praistorije* pokazala, da v njej prevladujejo avtorji oz. periodične publikacije z območja nekdanje Jugoslavije (Bakaršič 1990).

Bibliografija je bila analizirana z dveh stališč: pogostosti citiranja glede na spol in glede na starost avtorjev. Spol je bil določen po metodi določanja spola na podlagi osebne-

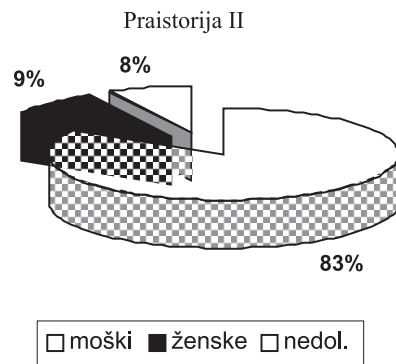

Slika 1: Struktura bibliografije *Praistorija I* po deležu bibliografskih enot (n = 763).

ga imena prvega citiranega avtorja ali avtorice. Določanje spola osebnim imenom je bilo zaradi pomanjkanja baze podatkov za jezike na območju nekdanje Jugoslavije nekoliko oteženo.¹ Če spol osebnih imen avtoric oz. avtorjev ni bil določen, so bili ti podatki obravnavani kot nedoločena osebna imena. V kategorijo nedoločenega so spadale tudi tiste navedene bibliografske enote ali reference, ki jim ni bilo mogoče določiti osebnega imena.

Analizirali smo objave v seriji in reference, navedene v seznamu literature, po spolu avtorjev. Rezultate analize referenc smo primerjali po posameznih zvezkih. V nadaljevanju smo primerjali rezultate uporabljenih referenc z razmerjem objav člankov v seriji *Praistorija*. Objave v seriji smo analizirali glede na spol avtorjev in avtoric ter izsledke primerjali z zastopanostjo arheološke stroke leta 1989 po spolu. V analizi strukture prispevkov po spolu avtorjev in avtoric v *Praistoriji* so bili v skladu s primerljivimi analizami iz tujine zajeti le članki, ne pa tudi sezname najdišč in kultur ter bibliografije. Analiza avtorske strukture objavljanja v seriji je bila opravljena po posameznih knjigah, zato je potrebno opozoriti, da število avtorjev in avtoric ne kaže njihovega dejanskega števila, temveč število glede na posamezne knjige.

¹ Evropski svet izvaja bibliometrično analizo različnih strokovnih publikacij glede na spol. V analizi so zajeti podatki za šest držav Evropske unije: Francijo, Italijo, Nemčijo, Španijo, Švedsko in Veliko Britanijo. Za potrebe analize je bila izdelana baza osebnih imen, razvrščenih po spolu (*The First Name Data Base – FNDB*). V prihodnje naj bi se ta baza razširila tudi na osebna imena v jezikih drugih držav članic Evropske unije (Hullman 2003; Naldi in Vannini Parenti 2002a in 2002b).

Slika 2: Struktura bibliografije *Praistorija II* po deležu bibliografskih enot (n = 525).

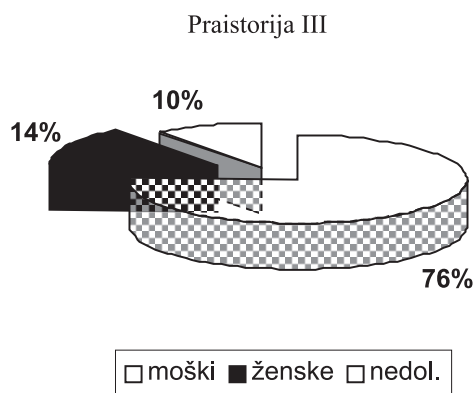
Novost predstavlja analiza uporabljene bibliografije v povezavi s spolom in starostjo avtorja ali avtorice ob izidu citiranega dela. Starost je bila izračunana za tiste avtorje in avtorice, za katere so bili na voljo podatki o letu rojstva. Ti podatki so bili pridobljeni iz različnih arheoloških enciklopedij, za slovenske ter nekatere arheologe in arheologinje iz nekdanjih jugoslovanskih republik pa tudi iz biografskih člankov, izdanih ob jubilejih ali smrti.

Struktura spolov v bibliografijah Praistorije

Analiza bibliografije prvega zvezka *Praistorije*, posvečenega paleolitiku in mezolitiku, je pokazala zelo visok odstotek referenc avtorjev (86 %) ter zelo nizek odstotek navedenih bibliografskih enot avtoric (5 %) (slika 1). Podobno razmerje se je pokazalo tudi ob analizi strukture avtorjev po spolu (slika 8). Delež citiranih avtorjev je 66 %, avtoric pa 8 %.

Analiza bibliografije drugega zvezka, posvečenega neolitiku, je razkrila visok odstotek referenc avtorjev (83 %) ter nizek odstotek referenc avtoric (9 %) (slika 2). V podobnem razmerju je tudi avtorska struktura po spolih (slika 8). Delež avtorjev je 72 %, avtoric pa 12 %. Vidno je, da je delež avtoric nekoliko višji od deleža njihovih citiranih del (9 %).

V tretjem zvezku, posvečenem eneolitiku, je v primerjavi s prejšnjima deloma *Praistorije* odstotek referenc avtoric nekoliko večji (14 %), nekoliko nižji pa je odstotek referenc avtorjev (76 %) (slika 3). Avtorska struktura je pre-

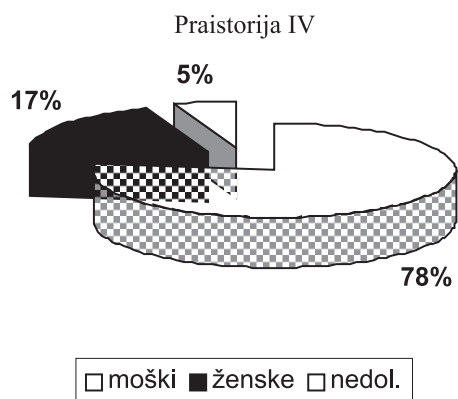

Slika 3: Struktura bibliografije *Praistorije* III po deležu bibliografskih enot (n = 453).

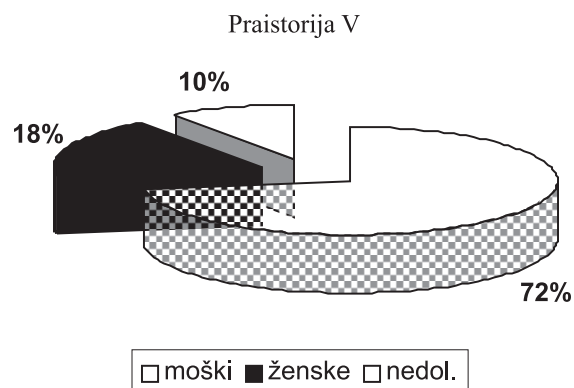
cej podobna navedenemu razmerju, saj je citiranih 72 % avtorjev ter 14 % avtoric (slika 8).

V četrtem zvezku *Praistorije*, posvečenem bronasti dobi, je odstotek del, ki so jih napisale avtorice, nekoliko višji, saj obsega 17 %, odstotek avtorjev pa 78 % (slika 4). Podoben odstotek je razkrila tudi primerjava strukture avtorjev po spolu, citiranih avtoric je namreč 18 %, avtorjev pa 66 % (slika 8). Odstotek avtoric in citiranosti njihovih del je skoraj identičen, odstotka navedenih publikacij in avtorjev pa se razlikujeta za 12 %.

Najobširnejša bibliografija pripada zvezku o železni dobi, *Praistoriji* 5; v njem je navedenih skoraj 1500 bibliografskih enot. Odstotek referenc avtorjev znaša 72 %, odstotek referenc avtoric pa 18 % (slika 5). Podobno razmerje po spolih je vidno tudi iz analize avtorske strukture. Tu je bilo upoštevano število avtoric in avtorjev ne glede na število citiranih člankov. Nekoliko višji je

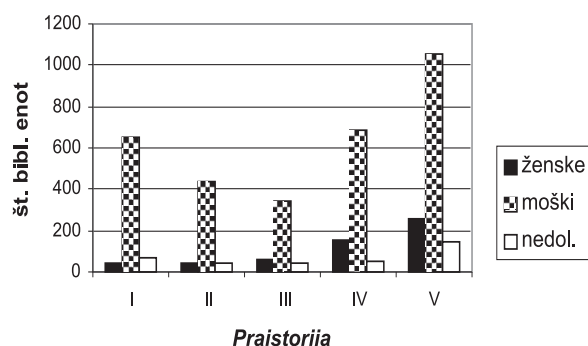
Slika 4: Struktura bibliografije *Praistorije* IV po deležu bibliografskih enot (n = 891).

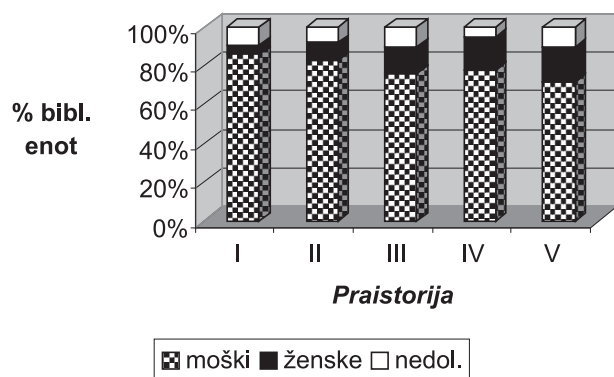
Slika 5: Struktura bibliografije *Praistorije* V po deležu bibliografskih enot (n = 1452).

odstotek žensk (19 %), nižji pa odstotek moških (61 %), vendar je morda ta posledica dejstva, da za precejšnje število avtorjev in avtoric ni bilo mogoče ugotoviti osebne imena in s tem spola (20 %).

Primerjava rezultatov analize vseh petih zvezkov *Praistorije* (slika 6) pokaže, da je najobširnejša bibliografija zbrana v zadnjem, to pa v količinskem prikazu ustvari vtis, da lahko govorimo o največjem citiranju del avtoric prav v okviru tega zvezka *Praistorije*. Tak sklep je ustrezen, ko gre za število del, rezultati analiz, prikazani glede na odstotni delež, pa pričajo o nasprotnem (slike 1–5 in 7). Jasno je namreč, da lahko govorimo o enakomerni zastopanosti del avtoric v odstotkih. Od povprečne zastopanosti del avtoric (12,6 %) se najbolj razlikuje izredno nizek odstotek citiranih del avtoric v prvem zvezku *Praistorije*. 5-odstotni delež citiranosti objav raziskovalk paleolitika je namreč več kot trikrat manj v primerjavi z odstotki citiranosti arheologinj v zadnjih treh zvezkih *Praistorije*. Zanimivo je, da so – pri ostalih zvezk-

Slika 6: Struktura bibliografije *Praistorije* po številu bibliografskih enot (n = 100 %).

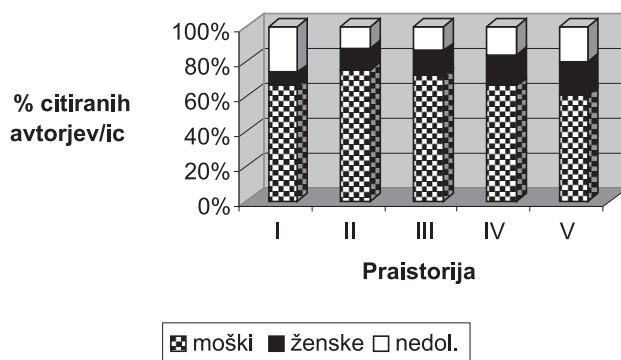
Slika 7: Struktura bibliografije *Praistorije* po deležu bibliografskih enot (n = 100 %).

ih lahko v veliki večini govorimo o publikacijah arheologinj – objave avtoric, citirane v prvem zvezku *Praistorije*, predvsem delo strokovnjakinj iz drugih disciplin; gre namreč predvsem za objave analiz paleofavne in paleoflore, pa tudi za dela geologinj in geografinj. Realno število arheologinj paleolitičark je torej še toliko manjše. Prvi zvezek *Praistorije* se predvsem zaradi večje interdisciplinarnosti paleolitskih raziskav zelo razlikuje od preostalih; to je z bibliometrično analizo ugotovil tudi Kemal Bakaršić (1990, 33).

Povprečen odstotek avtorjev v prikazu citiranja po številu bibliografskih enot oz. referenc vseh zvezkov *Praistorije* je 79 % (slika 8). Najvišje odstopanje glede na povprečje je v paleolitskem in neolitskem zvezku, saj sta odstotka precej višja. Citiranost "moških" objav v paleolitskem delu dosega namreč kar 86 %, v neolitskem pa 83 %. Najnižji odstotek referenc avtorjev je v zadnjem, železnodobnem, delu *Praistorije*, kjer je zaradi večjega absolutnega števila citiranih del arheologinj citiranih "le" 72 % del arheologov.

Avtorska struktura bibliografij Praistorije

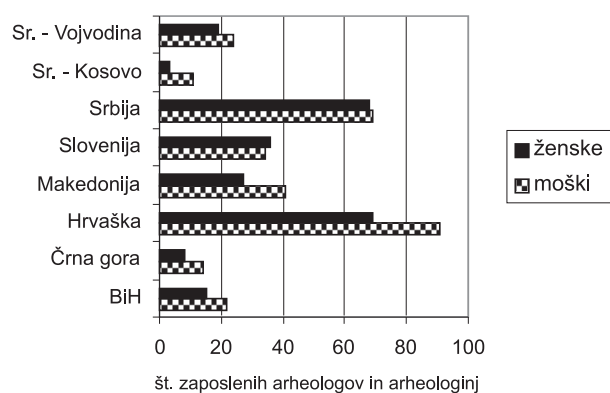
Analiza strukture avtorjev po spolu, t. j. odstotka citiranih avtoric oz. avtorjev ne glede na število posameznih bibliografskih enot (slika 8), je razkrila povečanje deleža citiranih avtoric v okviru bibliografij kovinskih obdobj. V prvem zvezku *Praistorije* je citiranih 8 % avtoric, v drugem 12 %, v tretjem 14 %, v četrtem 18 % in v petem kar 19 %. Vidno je torej pogostejše citiranje avtoric v bibliografijah kovinskih obdobj *Praistorije*.

Slika 8: Avtorska struktura bibliografije *Praistorije* glede na spol (n = 100 %).

Odstotek moških v strukturi bibliografij *Praistorije* po spolu avtorjev (slika 8) je podoben v vseh delih; v povprečju znaša 67,4 %. Najbolj se razlikuje peti zvezek, saj znaša odstotek moških le 61 %; to je posledica večjega deleža citiranih žensk. V drugem zvezku znaša odstotek citiranih moških 72 %, v tretjem 72 %, v prvem in četrtem 66 %, v petem pa 61 %. Največ moških je torej citiranih v bibliografijah zvezkov o neolitiku in eneolitiku, v bibliografijah zvezkov o kovinskih obdobjih pa je na račun povečane zastopanosti avtoric odstotni delež citiranih avtorjev manjši.

Primerjava rezultatov analize bibliografij posameznih zvezkov *Praistorije* z analizami bibliografij tujih arheoloških periodičnih publikacij je nekoliko problematična, saj gre za drugačno vrsto podatkov. V *Praistoriji* je navedena le najbolj relevantna literatura za določeno obdobje, bibliografske analize tuje periodike pa so usmerjene v analize dejanskega odstotka objavljanja glede na spol avtoric oz. avtorjev. V analizi objav v *Praistoriji* je bil zaradi težav z določevanjem osebnih imen izpuščen kriterij – skupne objave moških in žensk. V italijanskih arheoloških serijah je odstotek samostojnih objav arheologinj in objav arheologinj in arheologov od leta 1945 do 1974 znašal 12 oz. 25 %, sredi sedemdesetih pa se je zaradi povečanja števila zaposlenih žensk povečal na 34 oz. 39 %; tak je ostal do danes (Levi 2001). Povprečen odstotek objav arheologinj v nemških arheoloških revijah je 17 % oz. skupaj s članki, ki so jih ženske objavile v sodelovanju z moškimi, 23 % (Noël Haidle, Owen 1998). Povprečen odstotek objav žensk v poljskih arheoloških periodičnih publikacijah je skoraj 33 %. Podoben delež

Slika 9: Struktura spolov zaposlenih arheologov in arheologinj leta 1989 po republikah nekdanje SFRJ (n = 551).

žensk v španskih arheoloških revijah – 30 % – je posledica visokega deleža žensk med arheologi, saj v Španiji dosega kar 40 %. Povprečni odstotek objav žensk v *Praistoriji* (12,6 %) je bolj podoben nemškemu deležu kakor preostalim, najverjetneje predvsem zaradi velikega odstotka arheologinj v italijanski, španski in poljski arheologiji. Za nekdanjo Jugoslavijo podobna študija ni bila izdelana, zato lahko o vzrokih za majhno zastopanost žensk v bibliografijah *Praistorije* le ugibamo.

Z italijanskimi rezultati (Levi 2001) je primerljiv višji odstotek citiranja moških v starejših obdobjih prazgodovine in višji odstotek citiranja žensk v mlajših obdobjih prazgodovine v bibliografijah *Praistorije*. Italijanske arheologinje se namreč ukvarjajo predvsem z mlajšimi obdobji prazgodovine, laboratorijskim delom, predvsem keramičnimi analizami, pa tudi s paleoantropologijo, paleobotaniko, arheozoologijo ipd. Italijanski arheologi pa se ukvarjajo predvsem s starejšimi obdobji prazgodovine, arheologijo krajine, metalurgijo, analizami grobišč, orožja ipd. (Levi 2001). Zaradi drugačne zasnove nemških, španskih in poljskih bibliografskih analiz je tovrstna primerjava nemogoča, saj ni bila izdelana primerjalna študija tematik obravnavanih člankov.

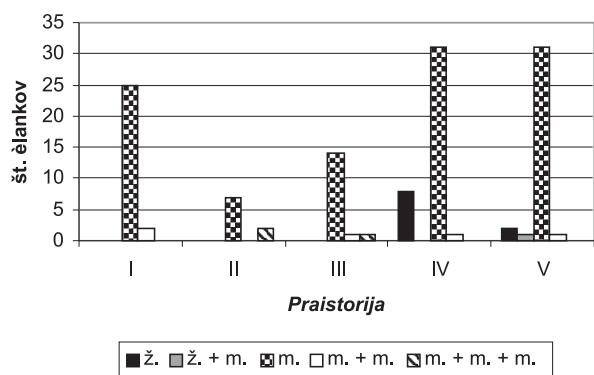
Bibliografija *Praistorije* ne zajema celotne publicistične dejavnosti jugoslovanskih arheologov in arheologinj, temveč gre verjetno za nekoliko subjektiven izbor relevantne literature avtorjev in avtoric o posameznih obdobjih. Vendar lahko domnevamo, da je bil seznam literature zamišljen kakor pregled celotne uporabljene literature za študij posameznih obdobji, ta pa odseva stanje takratne

jugoslovanske in deloma tudi evropske arheološke stroke. "Smatramo da u bibliografskom smislu, 84 priloga koje donosi PJZ pripadaju kategoriji preglednih znanstvenih radova za koje je pokazano, da relevantno mogu prikazati stanje, razvoj i intimnu istoriju određene discipline posmatranu kao sinhronijski niz publikovanih dokumenata ... Bibliografije PJZ dakle uzimamo kao "sliku" razvoja arheologije..." (Bakaršić 1990, 30). Kolikor sprejmemo Bakaršičevo označitev bibliografije *Praistorije* za "sliko" razvoja arheologije, lahko sklepamo, da ta odseva tudi spolno strukturo publiciranja, povezanega z arheološkim, predvsem prazgodovinskim, raziskovanjem na območju nekdanje Jugoslavije od konca 19. stoletja do konca sedemdesetih oziroma konca osemdesetih let 20. stoletja, ki je Bakaršić v svojo, sicer izredno obširno, analizo ni vključil.

Struktura objav Praistorije in primerjava s spolno zastopanostjo stroke

Primerjava števila citiranih objav arheologov in arheologinj s spolno zastopanostjo stroke leta 1989 v nekdanji Jugoslaviji je pokazala precejšnje odstopanje. Na podlagi *Seznama ustanov in arheologov v Jugoslaviji* (Seznam 1989), objavljenega v osmi številki revije *Arheo*, smo izdelali primerjavo zastopanosti vseh zaposlenih arheologov in arheologinj v nekdanjih jugoslovanskih republikah po spolu (slika 9). Primerjava strukture zaposlenosti po spolu je pokazala, da je bilo leta 1989 v vseh republikah, z izjemo Slovenije, zaposlenih več arheologov kot arheologinj. Povprečni delež vseh arheologov je bil 55,8 %, arheologinj pa 44,2 %. Od povprečja najbolj odstopa Slovenija, saj je bilo zaposlenih več arheologinj kot arheologov, 51,4 %.² V Srbiji skupaj z

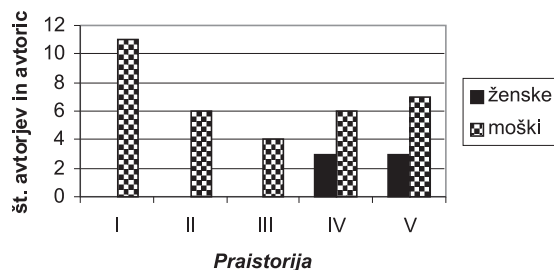
² Študij o zastopanosti spolov v slovenski arheologiji po letu 1989 nimamo, lahko pa domnevamo, da se število žensk v študiju in stroki podobno kot na drugih področjih veča. V študijskem letu 1996/97 je bilo na Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani vpisanih 66,1 % študentk (Švab 1998, 191). Delež študentk arheologije odstopa od povprečnega odstotka študentk vseh, danes feminiziranih, humanističnih ved, ki znaša 77,6 % (Švab 1998, 190). Domneva o feminizaciji študija arheologije v devetdesetih letih je bila potrjena z raziskavo ob obletnici študija arheologije v Ljubljani (glej Novaković et al. 2004, *Osemdeset let študija arheologije na Univerzi v Ljubljani*, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana).

Slika 10: Avtorji in avtorice prispevkov v *Praistoriji* (I–V) po posameznih člankih (n = 127).

Vojvodino in Kosovom, je bilo zaposlenih 46,4 % arheologinj, na Hrvaškem 43,1 %, v Bosni in Hercegovini 40,5 %, v Makedoniji 39,7 %, v Črni gori pa le 36,4 %. Kljub ponekod nizkemu povprečnemu deležu arheologinj je vidno, da se je leta 1989 spolna struktura zaposlenih arheologov in arheologinj precej razlikovala od strukture bibliografij *Praistorije*. Veliko odstopanje je vidno tako iz pregleda strukture avtorjev (slika 8) kot strukture navedenih bibliografskih enot po spolu (slike 4–10). Nobena od analiz namreč ne dosega niti najnižjega odstotka zastopanosti žensk med zaposlenimi arheologi ob koncu osemdesetih let.

Analiza zastopanosti stroke po spolu nekaj let po izidu zadnje knjige *Praistorije* je posebej pomenljiva ob primerjavi zastopanosti števila člankov (slika 10), ki so bili objavljeni v seriji, in števila njihovih avtorjev oz. avtoric (slika 11). Analiza po posameznih zvezkih serije je razkrila, da v prvih treh sploh ni člankov, ki bi jih objavile ženske. V četrtem zvezku so osem člankov objavile tri arheologinje, dve sta objavili v petem zvezku vsaka po en članek, enega pa sta napisala skupaj arheologinja in arheolog (slika 10). Vidno je, da je v zadnjih dveh zvezkih *Praistorije* objavljala tretjina arheologinj (slika 11), vendar so prispevale le petino člankov za zvezek o bronasti dobi in manj kot desetino vseh člankov v zvezku o železni dobi (slika 10). Čeprav so arheologinje le nekaj let po izidu zadnjega zvezka iz serije predstavljale skoraj polovico vseh zaposlenih arheologov v nekdanji Jugoslaviji, je primerjava z objavljanjem in citiranjem v najuglednejši seriji nekdanje Jugoslavije

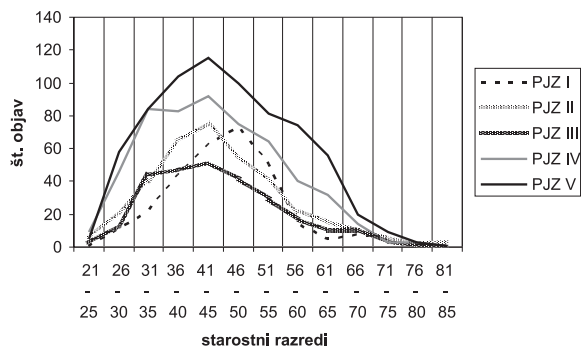

Slika 11: Avtorji in avtorice prispevkov v *Praistoriji* (I–V) (n = 40).

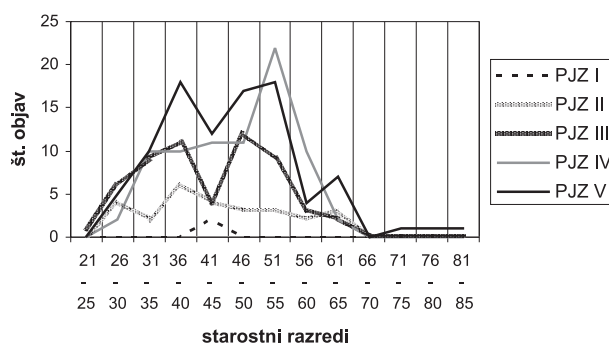
pokazala, da so ženske v njej objavljale v manjšem številu, prav tako pa so bile v manjši meri citirane.

Objave glede na razmerje med spolom in starostjo

Analiza citiranja glede na starost avtorjev in avtoric ob izidu dela, ki je bilo citirano v *Praistoriji*, je dala presenetljive rezultate. Starostna krivulja avtorjev je zvončasta, starostna krivulja avtoric pa izrazito nepravilna. Odstotek referenc moških v bibliografijah zvezkov *Praistorije* o neolitiku in železni dobi strmo narašča do obdobja med 40. in 45. letom, ko je najvišji, nato pa postopno pada. Odstotek navedenih objav avtorjev v zvezku o eneolitiku in bronasti dobi je podoben, saj strmo narašča do obdobja med 31. in 35. letom, nato sledi počasna rast oz. celo stagnacija do obdobja med 41. in 45. letom, ko je odstotek objav največji. Od pravila, da je največ objav avtorjev med 41. in 45. letom, nekoliko odstopa le odstotek referenc v zvezku o palelitiku, saj je najvišji med 46. in 50. letom.

Slika 12: Analiza citiranja glede na starost avtorjev ob izidu citiranega dela; n = 2179 (53 % bibliografskih enot oz. 77,7 % bibliografskih enot avtorjev).

Slika 13: Analiza citiranja glede na starost avtoric ob izidu citiranega dela ; n = 258 (6,3 % bibliografskih enot oz. 46 % bibliografskih enot avtoric).

Delež citiranih objav žensk v *Praistoriji* je precej nižji kot delež objav moških, zato je tudi vzorec, na katerem je bila narejena analiza, manjši. Starostna krivulja moških je zvončasta, žensk pa precej nepravilna. Odstotek objav žensk v bibliografijah zvezkov *Praistorije* o eneolitiku in železni dobi ima dva vrhunca. Narašča do obdobja med 36. in 40. letom, nato strmo pade ter se ponovno dvigne v obdobju med 46. in 50. oz. 51. in 55. letom. V obdobju okoli 50. leta je delež tudi najvišji. Med 51. in 55. letom je najvišji odstotek referenc avtoric tudi v zvezku o bronasti dobi. Krivulja objav avtoric v drugem zvezku, posvečenem neolitiku, ima več vrhov. Prvi je med 26. in 30. letom, nato odstotek objav pade ter se ponovno vzpne po 35. letu; vrh doseže med 36. in 40. letom. Po 40. letu postopno pada, ponovno pa se rahlo dvigne med 61. in 65. letom. Najnižji je odstotek objav avtoric v zvezku o paleolitiku, kjer je tudi sicer odstotek objav žensk daleč najnižji. Največ objav je med 41. in 45. letom.

Interpretacija navedenih izrazitih razlik v starostnih krivuljah objav moških in žensk je težavna, saj predstavlja tovrstna analiza novost v bibliometričnih analizah v arheologiji. Odstopanje od pričakovane pravilne zvončaste krivulje v pregledu bibliografij moških po starostnih razredih bi pri ženskah le težko razložili z manjšim številom objav takoj po zaključku študija zaradi odločitve za materinstvo. Ta razlaga je malo verjetna, saj število objav strmo narašča do 40. leta, ko bi bila odločitev za materinstvo najpogostejša. Povečanje števila objav žensk po dopolnjenem 45. letu se kaže tudi v bibliografijah tretjega, četrtega in petega dela *Praistorije*. To pa najverjet-

neje kaže tudi ovire, s katerimi se pri uveljavljanju v stroki soočajo mlajše arheologinje, posebno še takoj po opravljenem doktoratu. Tuje študije namreč opozarjajo, da ženske v arheologiji težje in redkeje kot moški napredujejo, vodijo izkopavanja ali objavljajo (Díaz-Andreu in Sørensen 1998). Zato ni neverjetno, da so pogosteje citirana dela mlajših avtorjev, ne pa mlajših avtoric, saj so se moški v stroki lažje oz. hitreje uveljavili.

Sklep

Arheologija je bila tradicionalno moška veda ne le drugod po Evropi (Díaz-Andreu, Sørensen 1998), temveč, kot je pokazala na tem mestu predstavljena analiza, tudi v nekdanji Jugoslaviji. Tako lahko domnevamo, da študije iz tujine, ki opozarjajo na številne ovire za ženske tako v objavljanju kot v napredovanju v stroki, veljajo tudi za arheologijo v nekdanji Jugoslaviji. Nizko število objav žensk ter dominiranje publikacij moških avtorjev skupaj z razlikami v citiranju glede na starost avtoric in avtorjev pa so trden kazalec, da so v nekdanji Jugoslaviji obstajale precejšnje razlike v uveljavljanju arheologin in arheologov.

Presenetljivi rezultati bibliometrične analize *Praistorije jugoslovenskih zemalja* porajajo številna vprašanja, predvsem glede vloge spolov v današnji arheologiji na območju nekdanje Jugoslavije. V kolikšni meri je stanje izpred nekaj desetletij primerljivo z današnjim? Ali feminizacija študija arheologije vpliva tudi na feminizacijo poklica v Sloveniji ter kakšen je vpliv na razmerje moči med spoloma? Tovrstna aktualna vprašanja čakajo na odgovor.

LITERATURA

V nasprotju z uveljavljenimi standardi navajanja literature v slovenskih arheoloških serijskih publikacijah so tu namenoma, da poudarimo spol avtoric in avtorjev, navedena tudi osebna imena.

BAKARŠIĆ, Kemal 1990, Bibliometrijsko vrednovanje jugoslovenske praistorijske arheologije. – *Arheo* 11, str. 30–35.

- BENAC, Alojz (ur.) 1979–1987, *Praistorija jugoslovenskih zemalja I–V*. – Svjetlost, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- DÍAZ-ANDREU, Margarita 1998, Spanish women in a changing world. Strategies in the search for self-fulfillment through antiquities. – V: DÍAZ-ANDREU in SØRENSEN 1998, str. 125–145.
- DÍAZ-ANDREU, Margarita in Marie Luise Stig SØRENSEN (ur.) 1998, *Excavating Women. A History of Women in European Archaeology*. – Routledge, London, New York.
- GRIFFIN, Gabriele (ur.) 2002, *Women's Employment, Women's Studies, and Equal Opportunities 1945–2001. Reports from nine European Countries*. – University of Hull, Hull.
- HULLMAN, Angela 2003, *Bibliometric and patent indicators by gender: Is it feasible?*
http://www.segecyt.org.uy/docus/paginas_nuevas/Hullman.html (1. 4. 2003)
- JANIK, Liliana in Hanna ZAWADZKA 1998, Gender politics in Polish archaeology. – V: DÍAZ-ANDREU in SØRENSEN 1998, str. 86–104.
- LEVI, Sara T. 2001, Women's contribution to the field of prehistoric archaeology in Italy. – *Origini XXIII*, str. 191–223.
- MERTENS, Eva-Maria 2000, Women's situation as archaeologists in West Germany. – V: HÄRKE, Heinrich (ur.), *Archaeology, Ideology and Society. The German Experience* (2. izdaja). – Frankfurt am Main, str. 275–288.
- NALDI, Fulvio in Ilaria VANNINI PARENTI 2002a, *Scientific and Technological Performance by Gender. A feasibility study on Patent and Bibliometric Indicators. Vol. I: Statistical Analysis*. – European Commission.
- NALDI, Fulvio in Ilaria VANNINI PARENTI 2002b, *Scientific and Technological Performance by Gender. A feasibility study on Patent and Bibliometric Indicators. Vol. II: Methodological Report*. – European Commission.
- NOËL HAIDLE, Miriam in Linda R. OWEN 1998, Ur- und Frühgeschichtlerinnen nach der Promotion: eine schützenswerte Spezies? – *Ethnographisch-archäologische Zeitschrift* 39, str. 563–594.
- SEZNAM 1989: Seznam ustanov in arheologov v Jugoslaviji. – *Arheo* 8, str. 44–61.
- SHE FIGURES 2003: *She Figures 2003. Women and Science. Statistics and Indicators*. – European Community; dostopno tudi na <http://www.europa.eu.int>
- ŠVAB, Alenka 1998, Med deklarativnostjo in realnostjo: ženske in izobraževanje v devetdesetih. – MRGOLE JUKIČ, Tjaša (ur.), *Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes*. – Zgodovinski arhiv Ptuj, Ptuj, str. 181–197.
- VICTOR, Katharine L. in Mary C. BEAUDRY 1992, Women's Participation in American Prehistoric and Historical Archaeology: A Comparative Look at the Journals American Antiquity and Historical Archaeology. – V: CLAASSEN, Cheryl (ur.), *Exploring Gender Through Archaeology. Selected Papers from the 1991 Boone Conference*, str. 11–21.